

Linda.

1903. a.

Nr. 43.

„Postimehe“ — J. Tõnisson'i — trükikoda.

„Linda“ nr. 43 sisu:

Noor ema. Kaasande pilt.

Isamaa uhkus. Poola naiskirjaniku Sofie Kowerskaja järele Peeter Põld. (Lõpp).

Turuplats Nikolskojes, sääl kus Siberi raudtee Mandshuria haruga üheneb.

Wanemuisele, Willi Andi laul.

Mure. R. Kamsen. (Pildiga).

Inimesesugu hariduse mõju all. Kirjutanud A. Kuusk. 1 pildiga. (Järg).

Rändaja. Ainetel Willi Andi.

Wäikeste laste kodune kaswatus ja õpetus enne raamatuõpetust. Kirjutanud M. Kampmann. (Järg.)

Ootel. Jutustus wananewa neiu elust. Eestistanud K. I.—a. (Lõpp).

K. A. Hindrey joonistatud naljapilt.

Meie ajalugu.

Teistest lehtedest.

Aja-kiired.

Seda ja teist.

Telegrammid.

Põdra Toomas.

Romaan endisest ajast Eestis. Wanaisa mälestuste ja ülesmärkimiste waral kirjutanud J. Eglon. Mis selles isewärki kirjatöös lugeja südame kui raudpihtide wahele wõtab, hinge kinni matta ähwardab ja siis tänusõnu Jumala wastu keele pääle ajab, et endised ajad mööda, see kõik ei ole mitte osawa jutukirjutaja pääajudes walminud ja üle pää kaela paberisse pistetud luulekuju, see on midagi muud: Siin astuwad ammu puhkama läinud wanaisa — pojapojale alleshoitud — ülesmärkimised päewawalgele. Endise põlwe „piina pigistused“ ja „waewa wäsimused“, mis „sääl katkud kolletanud, surmasängi suigutanud“, astuwad meile piltides, tõsiselt, kuidas neid weel keegi Eestis ei ole kujutanud, waimusilma ette, ilma kõige mõruda maitseta, ilma wihata — tükk ajalugu. — 174 lehek. Hind 50 kop.

„Postimehe“ raamatukaupluse kirjastus.

Hääd tugewad tammised

weini- ja piirituse-waadid

15 kuni 36 ja 53 pange suured, on müüa **J. Specht'i** juures **Pärnus.**

„Postimehe“ raamatukauplus

soowitab

rohkes wäljawalikus

ilusaid waate- post- kaartisid

Eesti wanemate tegelaste piltidega, niisamuti waate-kaartisid Eesti rahwa elust, kodumaa linnadest, tähtsamatest ja ilusamatest maakohtadest, Soome kirjanikkude ja Soomemaa ilusamate maakohtade piltidega, Eesti Soome ja Rootsi rahwariiete kujutustega, lilledega, kujutustega Wene tähtsam. kunstnikkude töödest jne.

Kätte saamata jäänud „LINDA“ numbrid saadetakse häämeelega hinnata järele, kui kaduma minekist hiljemini 14 päewa sees lehe talitusele teatust antakse ja teatele trükitud adress, mille all leht käib, juurde pandakse.

Lipp: XXXXXX

Koolilaste piiblilugu,
hind 40 kop.

Piiblilugu seletustega
esimene raamat 30 k.
teine raamat 40 kop.

Mohrfeldt: XXX

Piiblilood, hind 40 kop.

Lipp: XXXXXX

Kooli katekismus,
hind 25 kop.

Katekismuse kool ehk juhatused Lutheruse wäikese katekismuse arusaamiseks ja seletuseks.
I. kooliaasta 35 kop.
II kooliaasta 50 kop.
III. kooliaasta 40 kop.

Koolilaste kirikulugu,
hind 50 kop.

Kristlik kirikulugu,
hind 75 kop.

M. Kraut: XXX

Katekismus küsimistes.
Dr. Martin Luteruse wäikse katekismuse wiis päätükki küsimistes ära seletatud ja kooliõpetajatele pruukimiseks wälja antud.
Hind 80 kop.

C. R. Jakobson:

Kooli lugemise raamat I, II.
Hind á 50 kop.

Saada

„Postimehe“ raamatukauplusest.

Noor ema.

„Linda" nr. 43, 1903.

Linda

XV. A.

Nr. 43.

Wiina-kuu 9. päewal 1903.

Toimetus ja talitus Jurjewis (Tartus) linna Raekojas.

Toimetaja kõnetund on kella 1—2 lõunal.

Ilmub korra nädalis, neljapäewiti; korra kuus terwisholuline osa.

Tellimisehind: Postiga aastas 3 rbl., ½ a. 1.60 kop., ¼ a. 85 kop.; postita aastas 2 rbl. 50 kop., ½ a. 1.25 kop., ¼ a. 65 kop.

Üksik nummer 5 kop., postiga saates 10 kop. — Kuulutuste nonpareil-rida 5 kop.

Isamaa uhkus.

Poola naiskirjaniku Sofie Kowerskaja järele **Peeter Põld.** 2

Ta tõmbas wana, ärakulunud paberitasku wälja, otsis säält pileti üles ja ulatas minu kätte. See oli tawaline abielusse-astumise teatekaart: „Hieronimus Sbylinskil ja Jadwiga Sbylinskil, sündinud Kirshingiel, on au sellega teada anda, et neide tütar Julia herra Jaan Porembskiga, kadunud Woitsh Porembski ja Jeanette Porembski, sündinud Polewiczi, pojaga, abielusse on astunud.“ „Jeanette Porembskajal, sündinud Polewiczil, on au teatada, et tema poeg Jan preili Julia Sbylinskajaga, Hieronimus Sbylinski ja Jadwiga Sbylinskaja, sündinud Kirhingi, tütrega abielusse on astunud.“

„Ma ei saanud esialgu aru, mis Jeanette tähendab. Terwe eluaeg olen ma Johanna olnud . . . aga proua seletas, see olewat üks ja seesama.“

„Ega selle kaardiga mingit kirja ühes ei olnud, kus Teie käest õnnistust paluti?“ küsisin mina.

„Mahe päewa pärast tuli kiri Jasilt: ta kirjutas mulle, et ta mõrsja rikas ja ilus olewat. Armas laps! Ta saatis mulle walmis kirja, nagu oleks see minu käest temale... Ta käskis mind ainult margi pääle panna ja posti pääle ära anda... Ei tea, kes selle kirja kirjutanud, aga ta oli ilusasti kirjutatud. Nas saate aru, ma nagu kirjutasin sääl, et minu terwis mind mitte ei luba pulma tulla... Armas poiss! Ta teadis, et minul piinlik oleks olnud tunnistada, et mul mitte raha ei ole Warssawisse sõita. Palju pisaraid ma selle kirja üle walasin, mis ma nagu ise kirjutanud olin... Ja mis toredad emaõnnistuse sõnad pojale säält seisiwad... Nagu oleks keegi nad mu südame alt wälja kiskunud... Kuid nõnda kirjutada ma ei oleks osanud... Minu armas pojukene! Ta teadis, mis ma oleks ütelda tahtnud, ja teadis, et ma mitte ei oleks mõistnud seda wälja ütelda... Aga kus pean ma teda Krakowis otsima? Tiwul lennakin ma tema juure! Kümme aastat, kulla herra, ei ole ma oma ainust last mitte näinud!“

Ma seletasin temale, kus ettelugemine peetakse. Siisgi ei jäänud ta rahule. Mis siis, kui ta korraga saali kätte ei peaks leidma, ehk kui ta korraga ära eksib, ehk kui teda sisse ei lasta? Ja ommeti tahtis ta nii wäga oma Jasiga kokku saada. Mul tuli waesekesest hale meel. Ma küsisin, kuhu ta Krakowis korterisse läheb, ja lubasin temale järele tulla. Ta oleks peaaegu mu jalgade ette maha heitnud.... Ja walas pisaraid.

„Mu Jumal! Palju häid inimesi ilmas leida on,“ hüüdis ta, käed palwes kokku pannes ja silmad taewa poole üles tõstes; siis aga lehwis korraga uhke naeratus tema näol.

„Mõik küll selle tõttu, et mina tema ema olen,“ — lisas ta juurde, pitku raamatu pääle heites. „Rooreherra koolipõetaja ütles õigust: Jas saab isamaale uhkuseks olema. Tema kaudu woolawad ka ema pääle mitmesuguséd armastuse awalduséd! Püha Jumala Ema, millega olen mina niisugust õnne ära teeninud!

Olen ma niisuguse poja wäärt?... Wõisin ma arwata, kui ma teda oma rinnal imetasin, et temast terwe maailm teada saab, et tema nime raamatus ja ajalehtedes trükitakse."

Krakowi ei olnud enam kauget: sõitjad korjasiwad oma asju kokku. Proua Jeanette Porembskajal, kes minu abil korwi pingi alt wälja tõi, ei tahtnud tänuawaldused lõppeda. Ta sattus nagu palawikusse, mõtte juures poega näha saada, aga kui ma raamatu, millel minu meelest mingit wäärtust ei olnud, temale kinkisin, siis andis ta mu käele ootamata suud.

Kui ta wagunist esimeste seas wälja astus ja korw käes, waksali uksest sisse läks, waatasin ma temale kurwa meelega järele: kestmist wõitu Jan Porembski uudisjutud, kus ilusad naesterahwad, pitsides ja siidis, jaanalinnu sulgedest tuulutajatega ennast jahutawad, kus rikkad naesterahwad ainult kallid pehmeid waipasid mööda käiwad, näisiwad minule terawaks wastandiks olewat sellele waesele ärawaewatud, wanas, kulunud riides naesele, kellel sarnane kübar pääs oli, mida kergesti korwiks wõis pidada. See kübar oli ainukene asi, mille pärast mina proua Porembskajat laitnud oleks. Miks ta mitte rätikuga pääd ei katnud? Ma jõudsin otsusele, et ta rätikut Johannana kandis, kui ta alles Johanna oli; aga proua Jeanetteks saades kübarat kanduma hakkas.

Teisel päewal, määratud tunnil, läksin ma alewisse, wäikesse poodi, mis ühe proua Porembskaja sugulase päralt oli. Minu eilane kaaslane ootas mind juba kärsitult. Pääs oli tal sama kübar, käes kindad, nähtawasti alles ostetud, selle pärast, et Jassi herralikud kombed seda nõudsiwad.

Meie kõndisime õige ruttu, aga proua Porembskaja oleks häämeelega lennanud. Ta päädis minust ette saada ja waatas siis rahutu ja ettehoitwa pilguga tagasi... Ta kartis, et meie hiljaks jääme. Asjata katsusin ma teda waigistada, aga mul ei läinud kuidagi korda tema hoogu wähendada.

„Wõib olla, et meie just hiljaks ei jää," kinnitas ta, „aga waheşt ei ole enam ruumi... Sinna tuleb ju rahwast kui murdu kokku." Ta ei wõinud kuidagi aru saada, et meie niisuguse äparduse eest juba pääsetähtede läbi kaitstud olime. Meie ilmumine esimeste hulgas, saal oli alles tühi, ja ainult see pani teda uskuma, et meie mitte hiljaks ei ole jäänud. Kuid enne, kui meie kotta astusime, sosistas ta minule ukshoidjat nähes:

„Kui nad meid sisse lasta ei taha, siis ütlen ma, et ma Jassi ema olen."

Meie wõtsime istet. Proua Porembskaja põles kärsitusse pärast ja waatas sõnalausumata ahne pilguga kõnetooli poole. Aegajalt kinnitas ta: „Kohe näen ma teda."

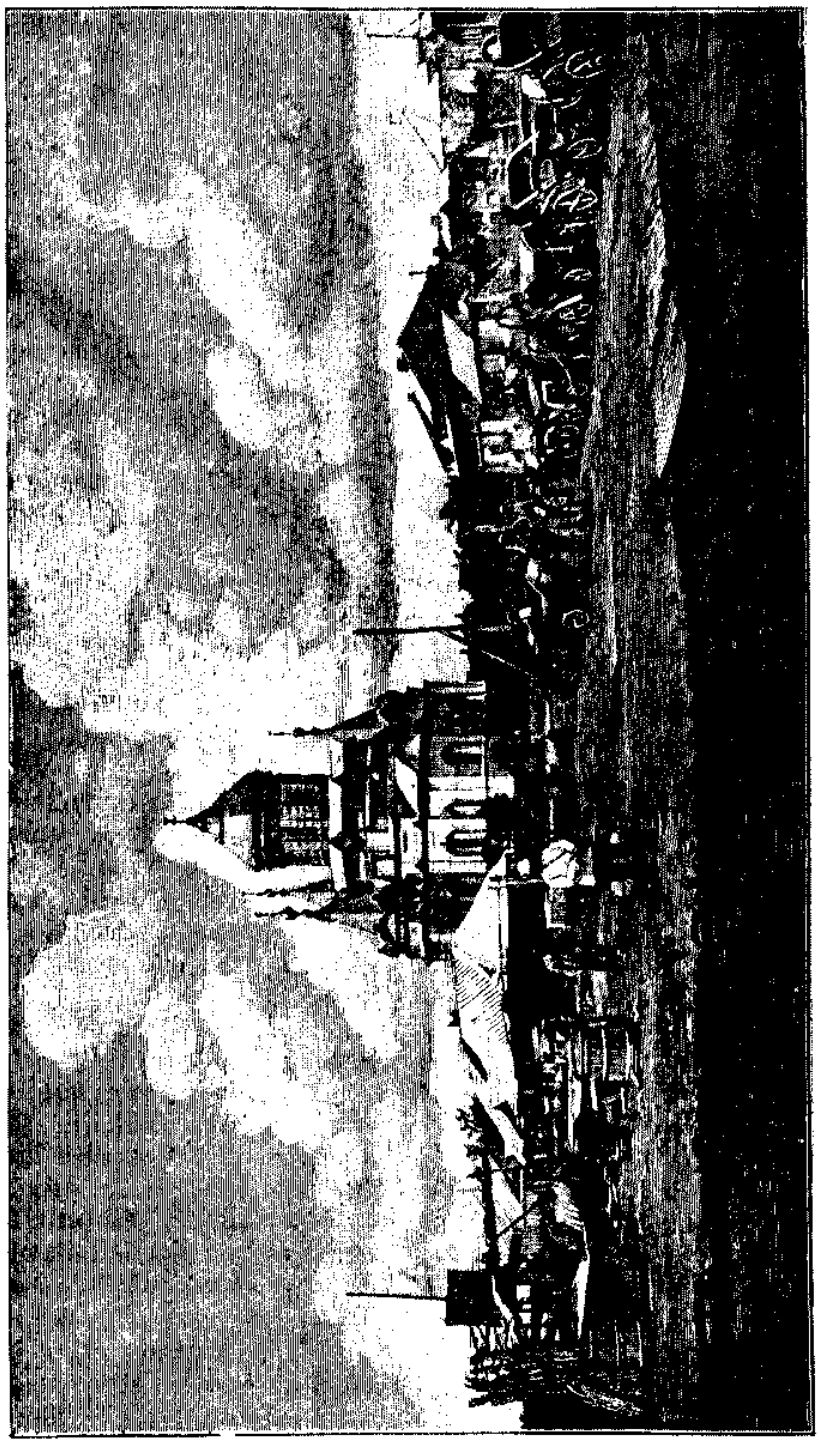
Saalis algas liikumine; päältkuulajad istusiwad oma paikadele. Ma nägin warsti ära, et ettelugemise häätegewa otstarbe pääle waatamata rahwast wäga wähe kokku oli kogunud.

Kõnetooli toodi klaas wett, ilmus wiimati ka kõneleja ise. Näis, nagu oleks ma proua Porembskaja südame tuksumist kuulnud. Ta oli nii kahwatanud, et ma kartma lõin, waheşt kaotab ta meelemõistuse. Meie taga seletas keegi, kõneleja minewat oma noore naesega Italiasse ja tarwitawat nüüd Krakowist läbisõitu kõnepidamiseks... See noor, walge kübaraga naesterahwas olla ta naene. Imelik, kuidas need inimesed kõik teawad! Ma silmitsesin kõnelejat. Siin seisis siis see ema weriwaewaga üleskaswatatud Jass! Jah, tõsi, ta oli juureks sirgunud! Ta oli pikk, tüse, pihakas, ja oma aastate kohta liiga priske ja punane mees. Ta oli ilus, ja nähtawasti iseendaga rahul. Rääkimise juures tuliwad kõige päält walged ja läikiwad hambad nähtawale, ja — kui lubatud on niisugust üteluşt tarwitada — nad awaldasiwad niisuguşt mõju, nagu oleks temal hundi isu söömiseks olnud. Poole ettelugemise ärakuulamise järele tegin ma kõneleja kohta oma muutmata otsuse; ta oli täies mõttes mees, kes ennast näidata armastab. Ta näitas ennast oma kõneosawuses, teaduses, teadmistes, iluduses.

Wahete wahel oli proua Porembskaja juba päris joowastuses. Ta sõi täiesti silmadega oma poega, ta kargas istmelt üles, pani käed kokku, wõttis minu käest kinni ja nimetas sosistades Jumala Ema nime. Ta oli nii erutatud, et oma naabrite tähelepanemist enese pääle tõmbas. Ei tea, mil kombel need teada oliwad saanud, wõi saiwad nad waheşt aru, et et ta kõneleja ema on, ja nad hakkasiwad

waese naese pääle kaastundmusega waatama, mis aga aegajalt naerufs muutus, iseära-

temast aru sai, seda suuremaks läks ta wainustus. Ta nikutas wainustatult pääd

Turuplats Nikolskoje's.

Sääl kus Siberi raudtee Mandshuria haruga üheneb.

nis, kui proua Porembskaja ärewus liiga nähtawale tuli.

Ta tahtis kõigi selle sisse tungida, milleſt poeg kõneles, aga mida wähem ta

ja kutsus mind tähtsa pilguga oma Jassi ilmatarkuse tunnistajaks. Kui päraſt ettelugemiſt käsi plaksutati, hakkas Porembskaja kohkunult ümber waatama, sest et ta käte-

plagina tähenduſt ei mõiſtnud. Ma ſoſiſtaſin talle, et ſee üleüldiſe hääſkiitmiſe awaldus olewat. Siis ajas ta ennaſt ſirgeks . . . Ta oli ju tema ema!

See filmapiltlik uhkuſetundmus aga kadus kohe. Kõneleja hakkas kõnetoolilt ära minema. Ta wõttis äkitſelt minu käeſt kinni ja wedas mind wäljamineku poole, wahetpidamata ſoſiſtades: „Püha Jumala Ema, Püha Jumala Ema . . . Rutemalt, kulla herra, rutemalt, rutemalt. Meie kaotame ta muidu ſilmiſt . . . Kulla herra, kulla herra . . .“

Ta liigutas waewalt oma ärakuiwanud huuli . . . Minule oli ſelge, et nende jänu ainult poja juuandmine kustutada wõib.

Ta rebis mind ikka kangemalt, tahtis ette jooksta . . . oli meelemõiſtuſt kaotamas.

„Jääge ſiia paigale,“ ütleſin mina tänawale astudes, „ootame teda ſiſſemineku juures . . . ta peab meiſt mööda minema.

Ma wõtſin tema käe alt kinni. Ta wäriſes nagu palawikus. See ootamine käis üle tema jõuu.

Meie lähedal ſeiſis kogu inimeſi, kes nähtawasti oma tuttawaid ootaſiwad. Wähe eemal meiſt arwustas keegi kirjanduſetundja, keda mina näo järele tundſin, kõwasti, ilma et ennaſt oleks eksitada laſknud, ettelugemiſt. Ukſeſt tuli Jan Porembſki wälja; ta kõndis oma noore naeſega, kes walges riides oli, käewangus. Tema waates wõis ikka weel iſeenesega rahulolemiſt ja uhkuſt kiiduawalduste üle lugeda — ta joowastas ennaſt nendega . . . Ta jammus nii toredasti, nagu oleks ta uuſi kiiduawalduſi oodanud . . . Ta käis pää püſti, naeratus huultel. Minu ja mu kaaslaſe kohta jõudes heitis ta meie pääle wõidurõõmſa pilgu ja . . . tundis ema ära! Jah! ta tundis tema kohe ära: tema nägu, kuſt ſeni rahu wälja paiſtis, muutis ſilmapilk koledaks; häbi, ärituſe ja pööraſe wiha märgid tuliwad jääl nähtawale; otſaeſiſt ja põſki kattis hele punа; äkiliſe liigutuſega, nagu tahaks ta põgeneda, tõmbas ta oma naeſe eneſega ühes ja kadus kiirelt uulitſanurga taha.

Päästetud!

Proua Porembſkaja, kes waikſe kiljatuſega pojale wastu jooksta tahtis, jäi poja wihaſt nägu nähes, korraga nagu kinniнaelutatud, käed ripakile, ſeisma. Tema nägu muutus: niiſuguſt kibedat walu, niiſuguſt tõſiſt kurbtuſt, mis nüüd tema waewatud näole ilmus, ei ole ma weel elades näinud; ei oleks ma teda mitte toetanud, ta oleks minestuſesſe langenud. Ma kutſuſin woorimehe, panin ta eneſe kõrwale istuma ja wiiſin alewisſe, kus ta ajutiſeks korteris oli. Ukſeſt ſiſſe minnes, wõttis ta äkitſelt mu käeſt kinni ja ütles rutuga:

„Ärge midagi kellelegi rääkige . . . Kas näete, kulla herra, ta läks nii iluſa naeſega käewangus . . . temal on nii tore naene . . . mu ſilmaterakene . . . aga ſiin ſeiſab ema wanades, kulunud riietes . . . kõik waatawad . . . tema on nii peenelt riides . . . päris herra . . . Püha Jumala Ema! Kuidas tohin ma niiſugueſele pojale läheneda . . . Aga ta tuleb minu poole, ſaate näha, kulla herra, et ta tuleb . . . tinginata tuleb!“

Kuid mahalöödud waade ja erutatud hääl kõneleſiwad minule ſelgeſti, et ta iſegi ſelle juures kahtles, mida ta mind püüdis uskuma panna.

Meie astuſime poodi; wastu jooksis temale ſugulane.

„Noh, mis kuulub? Sa nägid teda; ta tuleb ſinu poole?

„Jah, ma nägin teda, aga temal ei olnud aega ſiia tulla . . . temal on palju tegemiſt . . . temal on õige kiire . . . ſeſt et . . . tal naene kodu jäi . . . haige . . . kõik kiſuwad teda kõhki . . . küſi herra käeſt . . . ta iſe nägi ju ſeda . . . temale lakſutati käſa . . . ſeſt ta on — iſamaa uhkus . . . iſamaa uhkus . . .“

Wanemuisele.

Wanemuine, waimurikas,
Wõta kätte wana-kannel,
Mängi jälle meie metsas,
Murudel ja mäe kaldal!
Mängi mured mulla alla,
Pahad päewad põrgu põhja!
Laksutele meie laanes,
Wainudel ja wabal wäljal!
Laula õrnad õied õue,
Laululinnud lepikusse!
Saada ilus Ilmatar
Eesti luhal luuletama,
Eesti ilu ilmutama,
Eesti koda kaunistama!

Willi Andi.

Mure.

Nagu pime sügisene öö oled sa, mure. Kui sa inimeste juurde jõuad, siis nad kaebawad ja ei tea isegi, kust troosti leida. Nad nutawad külmi walupisaraid, mis nende õõnsatel, walust kokkulitsutud põskedel jääks tarretawad...

Sagedasti nutawad nad neid nii kaua, kuni wanaduse lumi nendele päha langeb, kui sügisene hall lillelehele...

Ja siis kaowad nad ja lähewad hauda, kus on nii wilu ja waikne... Aga mure ei kao mitte. Kui kolletanud sarapuulehed sügisel rohtunud kalmukünkale langewad, siis tuleb mure ja najatab ammugi halliks luitunud risti najale... ja waata, kõik on siis nii kurblik ja hale. Tuul tuleb ja nutab kolletanud lehtede keskel tasast waluwiisi... lillekese pää langeb norgus rinnale... Lühikese puhkamise järele tõuseb mure tuule tasaste tiibade pääl lendu, et laias ilmas uut puhkepaika otsida.

Ja öösel, kui kilgikene ahjupraos waikselt häälitseb, awad sa akna, waatad pimedasse öö-ilma, kus tume kaugus lootuseta wastu haigutab. Sa wajud mõtetesse, walusatesse, kurbadesse muremõtetesse, mis kui terawad nõelad endid su südamesse puuriwad... Punane armastuseroos kukkub su rinnalt, kui tormilill on ta ennast kokku kiskunud; wist oli tal hale su pisaraid näha, mis hulgani ta pääle sadasiwad...

Metsapuude all langeb su pää lootuseta longu, puude kohinas kuuled sa kandlekeelt, mis heliseb kui surnukell...

Murehelid, millal on nad elus täiesti waikinud?

Kui nad wahest ka tasamini helisewad, üsna ära ei kao ilmasgi nende hääl.

Ja külmad walupisarad langewad kui tihe sügisene kaste õõnsatele, walust kokkulitsutud põskedele, kus neid eluhall jääks tarretab... Aga kaugel, kaugel kumab lootus kui hommikune eha, kuid tuhmiks nutetud silmad ei näe teda mitte...

R. Kamsen.

Inimeſeſugu hariduſe mõju all.

Kirjutanud **A. Kuusk.**

13

Suur ſüdidus ja hool, mis jaapanlaſed Läänemaade korralduste ja ajutuste omandamiſes awaldaſiwad, andſiwad europlastele eſiotſa küllalt imestada. Siis kiideti neid kui paeuduwamat otſa Ida-Aaſia rahwaste ſeas, lõunjaks, meeldiwaks, mõiſtlikuks, ilma mureta ja ſüdiks rahwaks. Parun Hübner ütleb muu ſeas: „Kui europlaſed eſiti Jaapaniſſe tuliwad, leidſiwad nad, et ſee maa õnnelik ja eneſega rahul oli.“ Aga päraſtpoole tuli ilmſiks, et kõik uuenduſed nii ruttu ja libedaſti ei läinud ega edaſi nihkunud, nagu enne arwata wõis. Ja nii kui hiinlaſi uuenduste wastuwõtmiſes wäga kohmetud leiti olema, nõndaſama oliwad jaapanlaſed omas edaſi-püüdmiſtes üleliia räpakad. Küll ſaiwad nad ſellel ajal oma wankuwas tõttamiſes laita, küll pilgati neude pakitſemiſt. Iſegi arstid andſiwad halbu otſuſi ja tähendaſiwad, et jaapanlaſed ſeda rutuliſt elu-olu muudatuſt ära kanda ei ſuuda, ſeſt et nad ſelleks küllalt kohaſed ei olla j. n. e. Ka ſääl laialt ettetulew eneſetapmiſte arw arwati neude rutuliſte asjaolude wahetuſte põhjuſel ſeiswat. Aga need, kes nõnda otſuſtaſiwad, ei wõinud arwatagi, et Europa haridus juba ammu Jaapaniſſe oli jõudnud ja koguni maa ſügawamatele kohtadele ulatanud. Nimelt Hollandi maa kaudu oliwad Europa eluwiiſid, kombed ja teeled Jaapani rahwa ſeſſa kantud, nõnda et paljudes kohtades juure uſinuſe ja hoolega neid õpiti ja harjutati. Jaapani rahwa juhtiw wõim ja ülemus on tõesti juurte jaunudega edaſi jõudnud, kui ſelle olu 1854 aaſtaſt pääle ſilmas pidada ja waadata, kuna rahwa enamus aga mitte ei ole juutnud järele jaunuda. Rahwaste tundjad awaldawad koguni kahtluſt ſelle maa ja rahwa wõimu ja jõnu kohta, Europa wiiſi järele uuenduste ja korralduste läbiwiimiſeks ja ſeega ühtlaſi juurenenud elunõudmiſte täitmiſeks. Seda kahtluſt pidada need nähtuſed weel toetama, et Jaapani rahwa töösmus aastate jooksul wõrdlemiſi wähe olla edenenud ja ſelle ſaaduſeid kaswatanud. Nõnda olla ka Jaapani rahwahulk oma maa juuruſe kohta, mis tükati juurel mõõdul hariniſe jaoks täiesti kõlbmata olla, üleliia juur. Hiinamaa aga ſelle wastu peita oma piirides juuri ja kanakeſtwaid abihallikaid, milleſarnaſteſt Jaapanis kõnetgi ei wõida olla. Ja ſiis on ka aruſaadaw, miks Jaapani mõtted üle piiri Korea ja Formoſa poole mõlkuda.

Nõnda kui hiinlaſe iſeloom, nii awaldab ka jaapanlaſe oma sõpruſt, auupaklikku ja meeldiwat olekut wõõraste rahwatõugude wastu, kui ka neude eneſte keskel. Ja mitmeſuguſte rahwakihtide ning ſeiſuſte läbikäimine Jaapanis on üleüldſe häätahtliine. Jaapani maa on kingituſte maa. Sääl on kingituſed ja wastukingituſed iſegi wõõraſtemajades, trahterites j. n. e. meie jootrahade aſemel muodiks. Ka waeſem Jaapani elanik awaldab omas elukommetes wiiſakuſt ja meeldiwat olekut, kuna aga Europa hariduſe mõju ſeda rikkuma on hakanud. (Ratzel). Hiinlaſe kui ka jaapanlaſe ſüda on loomu pooleſt kaastundlik ja täis halaſtuſt oma wähemate wendade wastu. Ja meie leiame pea igaſt juuremaſt linnaſt häätegemiſe ja waeſte-hoolekandmiſe aſutuſi, ja arſtirohtuſid ning jurnupuuſärkiſid jagatakſe waeſtele makſuta wälja. Ka jõukad eraiſikud koguwad külluſe aastatel wilja kokku, ja müüwad ſeda näljaaegadel rahwale alt turuhinna. Nõnda olla aastal 1893 külmal jaanuari-kuul Neſk- ja Lõuna Hiinas rahwale jööki, riideid ja pääwarju erateel ligi 4 miljoni rubla wäärtuſes wälja jagatud. Ja wäga ſagedaſti tulla ette, et rikkamad jaapanlaſed awalikude teede parandamiſeks juuri ſummaſid päranduſe teel ohwerdada.

Paljugi on, mida Ida-Aaſia rahwaste juures tõſiſelt laita tuleb, aga ilma ſalgamata on ſääl palju rohkem kiiduwäärt asju leida— asju, mida jäädawateks mälestuſemärkideks wõib lugeda, ja mis nimelt kirjanduſes, mitmetes leidustes, targas walitſuſe korraldusſes jne. ilmuwad.

Ka palju teaduſemehi ja rahwaste tundjaid kinnitawad, et Ida-Aaſias juure waimuga mehed ei puudu ja terawa mõistuſega ning auderikkaid iſikuid peab ka europlanegi wäga ſagedaſti ſääl imestama. Neude

haridusse-olu on see, millest europlane aru ei saa ega selle sügawust ei mõista ja ennast hiinlase, jaapanlase ja korealase seisukorrasse mõelda ei suuda, kes omas hariduses kõrgemat ideali näib silmawat. Ja mõndagi oli wanasti ja on praegu sääl paremat leida, kui Europas. Nõnda peame hiinlase ja jaapanlase ilu- ja ehteasju imestama, mis oma lihtsuse ja kauni kokkuköla poolest europlaste omadest täiesti üle käiwad ja üsna iseseiswat kunstiwoolu näitawad. Ja missugust kõrget tarkust ei awalda nõndanimetatud Jaapani thee-seltskonnad oma ettekirjutatud kujude ja seadlustega (Ch no yu); sääl räägitakse usust ja teadusest ja ülendatakse kunsti, ilma politikasse ja muudesse igapäewastesse asjadesse puutumata. Lihtne ja loomulik on Jaapani rahwa eluwiis ja maa pääl ei ole temast õnnelikumat rahwast. (Rippold). Ja mis tal oli, seda pidas ta ikka kõige paremaks, kallimaks; tulewiku plaanidest, olgu need ka kui kuldsed, ei hooli ta suurt. Seda enesega ja oma oludega rahulolemist idaaasialase juures on mitmedgi katsunud küll ühte, küll teist wiisi seletada, aga õigele otsusele ei ole wõidud siiski saada. Ei ole ka nimetamata jäetud, et kõik see ainult nüriwaimu ja töntsi mõistuse süü olewat. Aga siiski ei suuda keegi, kes Jaapani muinasluguseid ja Hiina uudisjutuseid tundma õppinud, mis täis huwitust ja wärsket mõtetelendu on, salata, et need Läänemaade sellesama kirjanduse paremate osadega wõrreldes millesgi tükis taha ei jää. Nõndasama on Jaapani mõistujutud elajatest, näituseks, Saksa rahwa jarnastest juttudest oma luulerohkuse poolest ees. Ka wärwide kokkuseadmine Ida-Aasia rahwaste kunstis on Europas asjatundjate imestust äratanud, mille järelaimamine Europas õigel wiisil õnnestanud ei ole. Weel mitmesuguseid mängud on sääl peenemad ja huwitawamad kui meil, näituseks taewatähtede järele kokkuseatud domino-mäng, siis go-bangi-mäng olla neil meie male-mängust ette. Kõike kokku wõttes, ei wõi jaapanlase ega hiinlase nüristi waimust sugugi rääkida.

Tähtsad riigimehed, nagu Elgin, Oliphant ja Grant arwawad, et Läänemaade diplomadid peaksiwad ennast harjutama, Ida-Aasia rahwaid oma maade rahwastega ühewäärilisteks seadima ja ühesugusteks pidama. Syrsti tõendab sõgunn, et hiinlane tegelisest küljest waadates rohkem arusaamist awaldab, kui europlane. Iseäranis paistab see teawmeel siidiussi-kaswatamises wälja. Kuulus Inglise diplomat Oliphant läheb omas otsuses weel kaugemale ja ütleb, et ida-aasialast ilma tarkuses ja tegelikus elus, põllu- ja aiaharimises, käsitöös, kauplemises jne. anglosaksidele kõige lähemale wõib seada. Ka rahwa kõrge haridusejärg — tähendab Ratzel juurde — on kohnes Ida-Aasia riigis tähelepanemise wäärt. Kui Jaapani maa rahwast tähele paned, siis pead imestama, kui suurt rõõmu nad rahwaraamatutest, wägilastelauludest, näitemängudest, piltidest ja pildiraamatutest, wärwidest ja looduseilust üleüldse tunnewad ja awaldawad! Ja seda nähtust wõib tõega nende waimuelu elawuseks nimetada, mida paljudel Europa elanikkudel samasuguse astmel mitte ei ole. Hiinlane ja jaapan-

Pilt 24.

Jaapani rahwa sõiduriist kuruma (Tokio linnas üle 20,000 tarwitusel).

lane on kirjanduſeſt lugupidamiſes europlaſele järgmine. Mitte üksi teaduslikud raamatud, nagu 105 köidet üldiſe teaduſeraamatut (Encyklopädie), 59 köidet Jaapani jõnaraamatut j. n. e. ei tunnista Jaapani rahwa kirjawara tähtſuſeſt arusaamiſt, waid suur kogu köikesugu rahwaraamatuid, rohke arw uitusuguseid elutarkuſe õpetusi, abielu, majapidamiſe, lastekaswatamiſe jne. kohta kirjutatud, töendawad jaapanlaſe tõsiſt jänu kirjanduſe ja selle toodete järele. Suurem hulk Jaapani kirjawaraſt on muidugi Hiina keelest ümberpanekud. Et need kirjawara tooded köik hääd olekſiwad, seda ei wõi nõudagi, ja on koguni raamatuid olemas, mis täis rumaluſt ja köikſugu ebausku on, ometi aastatuhandad läbi on elanud ja oma kahjulikku mõju põlwest põlwe laiali laotanud.

Ebauſuga segatud arstimiſewiis, mida inimeſe waimu sügawamaks haiguseks wõib nimetada, on iseäranis Ida-Aasia rahwaste juures muistſest ajast saadik juba tarwituſel ja on näha, nagu ei oleks see 4000 aasta jookſul, mille algusel, kohe pääle kirjutuſekunsti leidmiſe, suurem sarnane arstimiseraamat haiguste ja wereringjookſu üle kirjutati, kuigi palju paranenud ehk muutunud. Hiina „Materia medica“ raamatus, mille kokkuſepitſeja ühe päewa jookſul iseeneſe kallal 70 kihwtiſorti ära katſunud olla, on 365 arstimiſerohtu teatatud, nimelt iga päewa jaoks iseäraldi üks; ſest taewa mõju maapäälſete olude kohta olla just 365-sugune. Ja sarnaste õpetuste ja ebauſu paelus oli ka Jaapanimaa, enne kui Hollandi ja Saksa keelest arstiteaduſe raamatuid uende keelde ümber hakati tõlkima. Nõndasama oli enne ajalooga ja maadeteaduſega Jaapanis lugu; need olid nagu Hiinamaalgi, läbiſegi pillutud ja segatud. Ka praegugi armastab jaapanlane kirjatööſid lugeda, mida ei ajalooks ega roomaniks wõi nimetada. Niisama on Ida-Aasia rahwad oma *kaalumiſe* ja *mõõtmiſe* wiiſis iseäralised ja wiiwad selles tükis meid eneſega inimeſe waimutegewuſe alguſe juurde tagaſi ning näitawad ühtlaſi, miſsuguſel järjel see enne teaduste alguſt olla wõis. Näituſeks mõõdab hiinlane bambuſepilluroo pikkuſt mõõduga, mis 81 seemneterakeſt pikuti üksteiſe otsa seadides, ehk 100 seemnetera kõrwuti mahutades saadakſe. Ja seesama seemnetera on ka raskuste mõõtmiste (kaalumiste) juures algmõõduks ehk ainſuſe mõisteks. Ja nende ajamõõtmine on niisama algupäraline ja imelik — liiwa- ja weekellade (ajamõõtjate — Klepſydren) abil.

Kunstitundmiſes awaldab ida-aasialane jõgawat arusaamiſt ja terawat looduſe tähelepanemiſt. Ehk küll nende kunſtnikud enamalt jaolt käſitöölised oliwad, oli siisgi nende keskel ka suuri meiſtreid olemas. Ja nendeſt töödeſt paistab kõige rohkem osaw looduſe järele-aimamine ja selle awalduste kinnipüüdmine wälja. Riisipaberil joonistustes, prongiſt ja puuſt kujudes ja nikerdustes on mõnikord just need looduſeawalduſed ja liigutuſed, mis silmapilkliſelt kestawad, suure osawuſega ja peenikeſe tundmuſega tähele pandud ja kujutatud, mis seda enam waatajate pääle mõjuwad.

Ida-aasialaste kunstiſt, kirjanduſeſt, aiatööſt jne. paistab selgesti wälja, kui wäga looduſe-ilu neid waimustab. Kewadel, kui pungad puhkewad ja lille-õied lahti löõwad, siis ei ole nende imestuſel piiri ega määra ja õie-pühaſid — piduſid peawad nad küünla-kuuſt pääle sügawani jügiseni. Nõnda leiame ka nende templid enamalt jaolt wanade hiiepuude wahel ja wilus, roheliſe looduſe rüppes, salaliſelt seiswat. Ja jaapanlaſe osaw käſi on neid wäſimata kaunistamas. Jaapani rahwale on iluduſe tundmine kui külge sündinud omadus; iſegi lihtſal maaelanikul on seda rohkem, kui meie juures Europas. Ja selleks on muidugi jaapanlaſt maaſt madalaſt juba ta aiaharimiſe laadi põllutöö kaswatanud. Kus wähagi loodus seda lubab, sääl ehitab Jaapani põllumees oma elumaja kuſagile ojakeſe kaldale; ehib ja ilustab siis selle ümbruſt wäſimata hoolega. Siis seab ta kiwid wete woogude wahele üles, et laenete lakſumiſeſt ja weewulinaſt emaſt ja oma perekonda rõõmustada. Ja ta köidab mõned noore puu okſad üle wee kokku, teiſed paenutab üle kunſtlikult walmistatud weekoſe, seda warjama. Kui siis kewade õie-aeg kätte jõuab ja looduſt maguſa lõhnaga täidab, wõiwad jaapanlaſe kodakondſed ojakeſe ääres weekoſe wulinal roheliste puude warjul kõige ülemat lõbu maitsta . . . Ja mitte üksi maakohtade

pildid seinadel, waid ka haruldased oksad ja puutüwed omas loomulikus olekus elumaja küljes, tunnistawad jaapanlase suurt looduse-armastust. Lillepotid, alused, korwid, on Jaapanis maitserikkamalt ja ehtiwamalt korda seatud, kui meie juures, ripnewad lilled ja wäänkaswud on laialisemalt tuba ilustamas, ja palju muid iluasju rohkemal arwul. Ühe sõnaga: Ida-Aasias oli juba 1000 aasta eest rohkem looduse-tundmist olemas, kui praeguses Lõuna-Europas (Ratzel). (Järgneb.)

Rändaja.

Üks reisija rändab roo-kepikse na'al,
Tal tolmunud kübaral kolletand pael.
Ta näeb mönd' linna, ta näeb mönd' maad —
Ikka edasi weerewad rändaja ra'ad.

Siin lilled tee ääres, sääl kewade tuul,
Puud metsas, hein luhal ja hallika huul.
Nad hüüdawad: „Tule ja wõta siin maad!“
Aga edasi weerewad rändaja ra'ad.

Kord waatab üks hooneke pärnade alt;
Sääl õnkawad õied, sääl kuuldakse häält,
See meelitab: „Tule, me teas on maad!“ —
Aga edasi weerewad rändaja ra'ad.

Truu sõber, see lausub: „Ma terwitan sind!
Oh waata mu silma! Kas tunned weel mind?
Kas pead weel kalliks me isade maad? —
Ikka edasi weerewad rändaja ra'ad.

Ja wilmaks ta seisatab mõlete sees;
Ta kammer kuus lauda ja silmad tal wees.
Ei jäädawat õnne siis leidunud ta;
Sääl wõib ta nüüd rahuga hingata.

Ainetel **Willi Andi.**

Wäikeste laste kodune kaswatus ja õpetus enne raamatuõpetust.

Kirjutanud **M. Kampmann.** 9

9. Esimene juhatus jumalatundmisele.

Jügawalt kurwastab meelt, kui lapsed Jumala nime ainult wanemate kergemeelsest kurjasti-pruukimisest tunnewad. Peetagu selle eest muret, et laps Jumala nime muidu ei kuule, kui seesuguste mõtete awaldusel, mis kõrge, püha nime kohased on. Nii kaswab loomulik aunkartus lapsele püha nime wastu südamesse. Omas ümbruses näeb laps palju inimeste kätetöid ja küsib sagedasti asjade tegijate järele. Warsti astub ta ka küsimustega ette, kes päikese ja kuu on teinud. Siin on sul paras juhus, Loojat lapse hingele tutwustada. Looduse waatlemisel juhatad sa last Jumala suurt wäge tundma, mis äikeses, tormis jne. nii silmanähtawalt ilmub. Kui laps ise ehk mõni tema tutwatest raskesti on haige olnud ja terweks saab, siis tuletagu isa lapsele seda meelde, kes terwist annab. Seesugune sõna ei unu eladesgi ära. Surmuheha, keda laps juhtub nägema, surnuaed, kus laps juhtub kõndima, annawad põhjust, suremisest ja igawesest elust rääkida.

Isiklikku kokkusaamist Jumalaga ja tema ette astumist õpib laps palwes. Ta kuuleb wanemate suust söögipalwe sõnu. Et annete eest tänada tuleb, seda teab ta iseenda elust, ta on isa ja ema ja ristiema tihti tänanud, kui need talle kingitusi tõiwad. Nüüd kuuleb ta, et wanemad Jumalale palwes roogade eest tänu annawad. Ta kuuleb, kui helde ja armuline Jumal inimeste ja ka tema wastu on, ja wabatahtliselt ilmub lapsegi südamesse tänutundmus. Selle tundmuse awalduseks andku wanemad lapsele õigeid sõnad. Jumalikkude asjade jutustamiseks wäikestele lastele annawad meile suured kirikupühad iseäranis mahti ja asja. Jõulu, Suure-Reede ja Ülestõusmise püha sündmused on kolm pääpunkti usuõpetusest, mille ümber kõik teised liiguwad. Need hakkawad meile lapsepõlwes kõige waremalt silma paistma. 4—5 aasta-

sele lapsele on kerge jõulurõõmu Jeesuse sündimise üle selgeks teha, kui jõululoo lapselikul toonil ette jutustame ja Petlemma lauda pilti näitame. Laps otsib rõõmuga pildi päält sõimest Jeesuse üles, näeb Joosepit ja Maarjat, tunneb inglid ära, teda Jumal taewast saatis. Ainult mõnekordse kuulmise järele on tal ka juba jõululaulu sõnad pääs, suuremal hulgal lasteşt wiisgi selge. Need oliwad õndsamad tunnid meie õrnemast lapse-eaşt, seda teame kõik. Oliwad üheş jõulud läinud, juba hakkasime teisi ootama. Päraşt jõulu jutustatakse lapsele, kui hää poeg Jeesus oma wanematele oli, et ta kunagi paha ei teinud, waid alati oma wanemate sõna kuulis. Laps kuuleb siis, kuidas Jeesus suureks kaswades inimesi armastas, haigeid terweks tegi, nooremehe ja neitsikese surnuteşt üles äratas ja rahwale armsaşt Jumalaşt kõneles. Sündsaid laste tarwis jutustatud lugusid leiab ema minu „K o d u õ p e t u s e“ raam. teiseşt osaşt: „Kodulaste usuõpetuse aabits.“ Kuid ära ühekorraga mitte liig palju lapsele jutusta. Küllap laps ise küsib, mis päraşt jutustatud sündmuşt sai. Siis jutustame wana loo weel korra ja anname hääl meelel lisa juurde. Laps läheb kuuldud lugu isale teada andma ja harjutab ennaşt ümberjutustuses. Olgu isal mis tahes mõtted pääs, olgu ta puruwäsinud: hääl meelel kuulab ta lapse juttu ja õiendab üheş emaga, mida laps weel ei mõistnud.

Tuleb paastuaeg, siis räägime selleşt, kuidas Jeesus meie kurjuse päraşt on kannatanud, kuidas waenlased tema risti külge naelutasiwad, kus ta palju walu tundis. Kes teda armastab, see saab tema juurde taewa. Niisama jutustame lapsele Ülestõusmise pühal Jeesuse ülestõusmiseşt ja Suurel Neljapäewal taewaminemiseşt, kus juures kaunid pildid ilmuwaşt „Koduõpetuse“ raamatuşt appi wõtta jõuniwad. See äratab laşt kirikupühadeşt lugu pidama. Sündsal ajal näita lapsele ka kirikut seestpoolt.

Lapse usulised tundmused peawad tingimata eluşt eneseşt wälja kaswama; palsas õpetus sõnade abil ilma läbielamiseta, ei põhjenda mitte tõsiseid usulisi tundmusi. Wõid raamatute järele kümne korda loogikalikult selgitada, mis sõnad „Jumal“, „uskuma“, „kõigewäegewam“, „armuline“ jne. tähendawad, selleşt ei ole abi, niisama wähe abi, kui et sa sõnu „isa“ ja „ema“ hakkasid seletama. Neude sõnade tähenduşt on laps e l u ş t tundma õppinud. Lase teda e l u läbi usulistele tundmustele jõuda. Looduse iludus, kohkuma panewad looduseväed, helded anded, haiguseşt paranemine, surm ja matus, kallid pühapäewad—kõik need puutuwad jõgawalt lapse elusse. Ära lase juhtumisi lapse-eluşt mitte ilma tarwitamata mööda minna, mis ju iseeneseşt usulisi tundmusi äratawad. Sul on ainult weel waja, elu läbi jõunitatud tundmustele awaldamiseks sõndsaid sõnu anda. Seks kõlbawad lühikesed palwed ja laulusalmid *), mis laps hääl meelel kätte õpib, loeb ja laulab, kui nad tõesti lapse mõistuse ja südameelu järele on kokku seatud. Mis lapsel weel üle arusaamise käib ja mida ta oma elunähtusteşt ei tunne, see jätab tema külmaks, see ei jää temale ka hästi meelde. Usuasjadeşt kõnelemine ja palwelugemine nõuab pühalikku tõemeelt. Parem palwe lugemata jätta, kui kergemeelselt lobiseda. Kui laps kergemeelselt ilma tundmusteta „armas ema!“ ütleks, siis peaksite teie seda pilkamiseks ja silmakirjaks; nõnda tuleb ka palwelugemise pääle waadata. Usuliste tundmuste kindel ja sügaw alus on südamlik, üksmeelne ja jumalakartlik perekonnaelu.

10. Lapse tutwustus loodusega.

L o o d u s e w a a t l e m i s e l t u l e b n ü ü d ü h t l a s i l a p s e r ä ä k i m i s e - o s a w u ş t h a r j u t a d a. Laps ütleb lühikeses lauses, mis ta looduseşt näeb ja kuuleb: Wesi jookseb. Tuul puhub. Lill lõhnab. Et neude waatlemise juures asi ise ikka lapse silmade ees seisab, wõime julged olla, et sõnades õige mõte peitub. Mingil muul wiisil ei saa kõnelemiş õigemini harida, tema siju tõtt paremini läbi katsuda. Waadetawat asja lastagu lapsel igaşt küljeşt näha, käega katsuda, muusutada ja, kui wõimalik, ka maitseda.

L o o d u s e w a a t l e m i s e l o n a l e s s i i s h ä ä t a g a j ä r g, k u i l a p s j u b a w ä r w i d, k u j u d j a a r w u d

*) Neidgi leiab ema minu uueşt kodulaste-raamatuşt: „Koduõpetus“.

wõib ära tähendada. Nii pea, kui laps rääkima õpib, soowib ta wärwide nimesid teada saada. Wärwid torkawad tale ju ka warakult silma. Neid wõib wärwiliste asjade wõi paberite abil õpetada. Sügisel on seks mitmewärwilised puulehed sündsad. Esite õpib laps punase ja rohelise wahel wahet tegema, siis järgnewad kollane ja sinine. Nad on kõik eredad, puhtad ja kindlasti tuttawad. Wiiendat wärwi ei maksa enne juurde lisada, kui need neli weel mitmesuguste asjade abil pole tuttawaks saanud. Wiiendal aastal wõib laps juba ilma waewata ka musta, walget, pruuni, halli ja wioleti wärwi ära tunda.

Niisama on wormide tundma õppimine looduse õigeks tähelepanemiseks tarwilik. Seks walime kahekaupa asju, mis wastandid sünnitawad; nende abil õpib laps tundma, mis on suur — wäike; kõwa — pehme; pikk — lühike; kõrge — madal; paks — wedel; lai — kitsas; otse — kõwer; ümmargune — kandiline. Nüüd weel kohatähenduséd: ees — taga; ülewal — all; edasi — tagasi; sees — wäljas.

Wäikeste arwude tundmist läheb asjade ja olude tähenduseks hädapärast waja. Arwude järjekindel üleslugemine ei tohi esimene asi olla. Pääasi on arwude wäärtuse teadmine. Seda õpib laps, nagu eespool näitasime, elus asjade lugemise waral: üks hobune, kaks kätt jne. Harjutatakse nii: Too kolm lusikat, kuus kartohwlit jne. Kas laps kuue wäärtusest aru on saanud, leiame warsti katset tehes, kui suuremast hulgast ühetaolisest asjadest kuut wõtta käsime. Arwude ja wormide tundma õppimist edendab suurel mõõdul juba tuttaw ehitusekast.

Maal elawatel Eesti rahwa lastel ei ole loodusе waatlemiseks kunagi materjalist puudust. Toas näewad nad juba kassi, koera, kärbest, ämblikku jne. Siin olgu nüüd wanemate hool, et lapsed waadates ka tõesti midagi näeksiwad, s. o. et nad tähele panema ja waatlema hakkaksiwad. Seep see suurem häda on, et meie lapsed nagu kinnisilmil läbi looduse kõnniwad. Küsige, mitu warwast kassil on, mis nägu kassi silmateral on — wanadgi ei tea wastust anda. Kes on näinud, kuidas ämblik wõrku teeb ja kärpseld püüab? Ja see kõik sünnib meie silma all! Waja on lapse tähelepanekut enam loomade tegewuse pääle juhtida. Huwitawad nähtused kaswatawad waatamise himu ja waatlemise wõimu. Ärgu öelgu keegi: Meil pole aega last õpetada, peame alati leiba teenima. Selleks ei lähe iseäralist aega tarwis, töö juures on päris lõbus paar sõna lapsega juttu ajada, kui see aga meeles seisab, et waja on lapse silmi awada.

Tuba oma loomadega ja lilledega on esimene ring. Õue, karja- ning marjaaed sünnitawad teise ringi. Mis ei ole siin kõik juba tähele panna! Nimi, suurus, karw ehk wärw, tegumood, mis asi teeb, mis asjaga tehakse, mis kasu wõi kahju ta toob — see on üleüldine seisaw kawa, mille järele peaaegu iga loodusе-asja üle sünnib juttu ajada. Põld oma taimedega ja loomadega, karjamaa, wainu, mets, niit jne. annawad ülirikast waatlemise-ainet. Õppigu laps asjade tundemärkisid wõrdlemise teel tähele panema, et ta sarnaseid asju mitte ära ei wahetaks. Meie ei taha siin mitte teaduslikka küsimusi üles nuuskida, waid igapäewaseid tuttawaid asju näidata, mis lapse silm muidu mitte tähele ei paneks ehk ta neid päälsikaudselt küll sada korda näeb.

Et lapsewanemal materjalist mitte puudus ei tuleks, paneme siia mõned asjad üles, mille üle lapsega wõiks kõneleda:

a) Põllul: kõik põllutaimed mitmesuguses kaswujärgus näidata ja nende wahel wahet teha lasta; lustjas; rukkilill; äiakas; tulilill; köömel; põllusinep; ohakas; lõokene; wares; hiir; konn; kärnkonn; kapsaliblik ja ta roheline röövik, kes lehed ära häwitab; rohusirts, kes tiibadega tuttawat sirtsuwat häält teeb.

b) Metsas ja heinamaal: kõik metsa puud ja põõsad; kastehein; ristthein; kullerkupp; ellerhein; wõilill; warsakabi; piimanõges; kurekatel; härjahein; kihwtised nõiakollad prügihunikutel; kihwtine koera pööri-rohi; heinaputk; tatikas; kärpseseen; kaseseen; lehmanisad; somperjon; metsa marjad; metsa limud.

d) Maanteel: küla; wald; küngas; org; lagendik; kõrgustik.
e) Jõe ääres: kõrgas; pilliroog; hundikurik; kalad; jõe jooks; parem ja pahem kallas; liiw; kruus; silediks hõõrutud kiwid.
g) Hallikal: wee karw; maitse; soojus ja külmus talwel ja suwel.
h) Taewas: mitmesuguseid pilwed; wihm; rahe; lumi; päikese tõus ja loojaminek; ilmakaared.
i) Aeg: hommik; õhtu; lõuna; öö; nädalapäewad; aasta-ajad:
j) Mõõtmine: waks; jalg; süld; tollipulk; süllapuu.

(Järgneb.)

Ootel.

Jutustus wananeiu neiu elust. Eestistanud **K. L—a.** 2

Juumal teab, kuidas minu waesešt mõistusešt äkitselt osaw sõna wälja sähwatab. Tema pöörab pääd wähe minu poole, teeb niisuguse kentsakas-imestanud näo, et ma enese päris haawatud tunnen olewat. Aga ühtlasi ei jõua ma ka röömulišt tundmust äkilise wõidu üle tagasi tõrjuda.

Terawus ja nali, mis minus juba aastate kaupa uinakus wiibinud, ärkab üles — ma saan elawaks.

Meie naerame, naljatame, lööme klaasisid ettewaatlikult kokku — täieline üksteisešt arusaamine walitseb meie wahel.

Dr. Meisteri olek muutub ikka lahkemaks. Suure rahulolemisega märkan mina, et ma teda huwitada suudan, et tema häälest see iseäraline pehme heli wälja kõlab, mida meesterahwad meeldiwa neiuga rääkides ilmsiks tulla lasewad.

Õhtusöök on lõppenud. Keegi mängib klawerit. Noor rahwas hakkab kärmesti lagedaks koristatud saalis tantsima.

Meie ei tunne selle lõbu järele tungi, waid sammume wälja pisitillukesele palkonile, mis pääsukesepesa kombel maja külje-le on kinnitatud. Taewas on selge ja tuhandate tähtedega üle külwatud.

Hästi toredad roosipõõsad täidawad õhku õrna lõhnaga. Saališt kostawad meie juurde walsi-helid, need silmakirjalised röömuhelid, mis oma ebakaebega minu rinnas halba tundmust äratawad. Ma ei wõi walssi sallida, ei wõi teda kuulata!

Minu sõbranna Minni tuleb palkonile ja läheb, kiiret pilku meie röömsate nägude pääle heites, saali kohe tagasi. Läbi ukse näen ma teda sääl ühe isandaga salajuttu sosistawat ja naerwat.

„Tänu Jumalale, et see ära läks!" ütles Dr. Meister.

„Miks nii?"

„Tema oleks meid seganud — meie wiidame siin nii lõbusasti aega!"

„Tõsi küll! Wäga kena on korra ka muud päält kuulata, kui seltskonna harilišt, igawat jutuwestmišt," õhkan mina, Dr. Meisteri ütelust omaks tunnistades.

„Wäga kena, aga ka wäga kardetaw! Jalgi ei maksa muust, kui üleüldiselt kohaseks arwatud asjadešt rääkida," ütleb ta aeglaselt.

„Mispärašt mitte?"

„Oo, siis ei ähwarda inimešt hädaoht, auusat, õrna ja ihalduswäärilist südant tundma õppida, — siis ei ähwarda hädaoht, oma südant kaotada."

Ma lähen segaseks. Kui wälk sähwatab mul pääšt mõte läbi, et see mees mind ehk armastada wõib.

Sa armas — hää mees! Kui sina, kui sina — minu waest, waewatud ja haawatud, aga ka rikkalikult südawate tundmustega täidetud südant omaks wõtta tahad . . .

Minu ärewus kaswab suuremaks. Mu meeleterawus on nagu käega ära pühitud.

„Kas . . . kas see siis nii suur õnnetus wõi hädaoht oleks?" küsin ma wiimati, suure waewaga oma tundmusi taltsutades.

Dr. Meisteri käsi liigutab ennast, nagu tahaks ta oma wähema ja õrnema sugulasega lähemalt sõnakest kõnelda.

Ma kordan küsimist.

„Ma wõtan oma üteluse tagasi! See poleks mitte õnnetus ega hädaoht, waid taewaline õnn, armuline preili! . . ."

Jumal, mis otstarbeks oled sa küll tädisid ilma loonud? Wististi ainult wenna- ja õe-tütarde õnnetuseks ning nuhtluseks?

Kõige põnewamal ja kannimal filmapilgul ilmub minu tädi palkoni läwele ja palub meid, seltskonda mitte ära unustada.

Ma tean, mispärast tädi nägu kõige lahkemat laadi ei kandnud . . . Kuidas tohib kõige waesem ja kõige wanem neiu terwes seltskonnas äkitselt pidu „kangelase" täit huwitust ja tähelpanemist enesele wõita?

Meie ei jäta tädi kutset tähelepanemata.

Waewalt olen ma jala saali tõstnud, kui wana, häätegemistele elaw naesterahwas juba minuga juttu wadistama hakkab. Ta köneleb waesest lastest, kelle eest hääd inimesed hoolt kandma peaks, õnnetutest, haigetest naestest, keda aitama peaks. „Auusameelsed inimesed peaks kokku astuma ja selleks kõrgeks otstarbeks seltsi asutama."

Sel filmapilgul astub Dr. Meister jällegi minu juurde.

„Neiu, ma lasksin ennast Teie emale esiteleda ja sain luba, nädala sees Teie poole kord külalisеks tulla."

„Mulle sünnitab see wäga suurt rõõmu, tohtri-herra," wastan mina, oma hõiskawaid tundmusi warjates.

„Mil ajal tohiksin ma tulla? Tohin ma waheşt päraşt lõunat?"

„Muidugi — muidugi, — tulge ainult päraşt lõunat!"

„Tänan Teid, austatud neiu!"

Minu onu tuleb ühe küsimisega tema juurde ja wiib ta minu juurest ära.

Wana naesterahwas jahwatab oma ühetoonisel häälel liginemise-armastuseşt, samariitliseşt halastuseşt ja muust selleşarnaseşt edasi.

Ma ei ole sugugi halb inimeselaps. Aga nüüd, kus minu rinda rõõmutunded ja hõiskehüüded paisutawad, ei suuda ma seda tõeasjaks pidada, et ilmas ka wiletsus, õnnetus ja häda wõib ajuda.

Mina ja ema läheme warsti koju.

Tädi on jumalagajätmisel õige külm.

„Ma nägin sind, Klaara, kõige wiimati Dr. Meisteriga könelewat. Kohe pääle selle läks ta ära. Mis asjast teie rääkisite?"

„Tema palus luba, meie poole külasse tulla!" wastan mina wõiduröõmulikult.

„Sooh!" sõnab selle pääle tädi ja wahetab rutulise pilgu oma enese tütrega.

Hiljem pärib ema minu käest järele, mida see terwe etendus pidi tähendama. Ma ei wasta midagi. Ma surun käed kõwasti wastu ägedasti tuksuwat südant ja waikin.

Siis wiibin ma paar tundi sängis — uneta ja põlewal soowil, rahuliselt magama jääda, et homme hästi õrnalt wälja näha.

Aga uni ei tule.

Kõik temaga räägitud sõnad mõtlen ja kaalun ma weel kord otsast otsani läbi.

Wiimaks kumab idataewas koit; päike kerkib ülesse. Mu rõõmust hõõgaw südа terwitab teda hõisates. Sel hommikul panen ma suure hoolega lõokesi, pääsukesi ja teisi linnukesi tähele, kes südame salajal sundmusel walgust- ja elu-hoowawa armastuse ülendamiseks õhku lööritamise ja siristamisega täidawad.

Pikkamisi jõuab päew õhtu poole.

Kell on neli.

Ma istun lehtmajakeses, kus aiawäravat wäga hästi näha wõib.

Rõõm ja rahu täidawad mu rinda.

Ega ta küll tule — täna wähemalt mitte.

„Nädala sees", ütles tema ju eila. Selle järele tuleb ta waheşt ülehomme, keşknädalal.

Ristikese ristikese järele õmblen ma laua-ilukattesse. Ma silmitsen liblikaid, kes õielt õiele lendlewad. Mu südа on niisama rahuline ja waikne, kui päikşepaisteline õhtupoolik.

Rahulikult wajub päikene punakas-kuldsesse pilwede woodisse. Lilla- ja hallikärwilised loorid ümbritsewad teda õrnalt — wälgukiirelt langeb üks wari meie aia pääle ja kustutab wärwid ja walguse nägemata käega ära.

Õhtu! . . . Ta ei tulnud.

Rahus heidan ma woodisse ja magan teise päewa keşkhommikuni. Ja kramplikult püüan ma terwe päewa seda rahu oma südames alles hoida. Masinlikult õiendan ma tillukesi majatallitusi.

Ehk tuleb ta täna?

Täna ei silmitse ega kuulata ma enam pääsukesi. Tunnikell seisab minu ees laua pääl. —

Kella nelja aegu otsustan ma, mitte enne poolt wiit aiawärawa poole waadata. Kui aiawärawat ligutatakse, on ta roostetanud hingede kräägsumine ju selgesti kuulda.

Üleinimlise enesewaewamisega läheb mul korda, tükil ajal mitte wärawa poole waadata.

Äkitselt tungib minu kõrwadesse aiawärawa kääksumine... Palaw hoog käib minust läbi — ma tõusen püsti — käed toetawad wärisedes wastu lauda — —

Tuleja oli aednik, kes keeduwilja peenarte juures midagi õiendama hakkas...

Häbi tundes asun ma uuesti käsitöö juurde.

Ma hakkan tema tulekut ette kujutama. Äkitselt kostab jalgwärawa kääksumine, nagu praegunegi, mis mind nii wäga üles näitas. Tema tuleb mööda puiesteed, mille lõpul meie lehtmajake seisab. — Teist sissesminekut meie alewi-majasse ei ole. — Ta jõuab lähemale — ma astun temale paar sammu wastu. Meie anname üksteisele kätt. Kuidas mu käed hõõgawad! Muidu on nad ikka külmad...

Miks ei tule ta täna? Wäga kena oleks mul praegu teda jahedate kätega teretada.

Silmapilk silmapilgu järele hoowab igawiku meresse.

Õhtu on käes. Maja, aeda, uulitsat helendab nõrgalt kustuw walgus.

Ta ei tulnud!

Homme — wististi homme!

Halastaja Jumal, kui homme päew wiimati nõndasama mööda ei lähe kui tänane! Hirm wõtab minus homse õhtu pääle mõteldes maad.

Sel õhtul ei taha uni tulla. Ma palun kaua...

Hommikul ärkan ma kindla teadmisega, et uus päew ilus ja mõnus saab olema.

Õhtupoolel ei saa ma riidesse seadimisega kuidagi toime. Läbi wihapisarate silmitsen ma peegli ees oma kahwatanud palesid ja tumedaid warjusid silmade ääres.

Kell on pool wiis, kui ma alles lehtmajakesesse wahikoha pääle saan.

Mamma on naabruses külas.

Mulle tuleb laul meelde, mida meie teenija-tüdruk sagedasti laulis. Ma ümisen tasa tema wiisi, kuna näpud igawakujuliste ristikeste õmblemise juures masinlikult ametisse asuwad. Aeglaselt weniwad laulu pool-ununenud sõnad minu mälust ilmsile:

Waikselt istun aias pärna warjul,
Hinge ihkel sinu järel', armas.
Kuid ju hiilgab kaste õite harjul,
Weereb päike, purpur-wiirte parmas, —
Kaob wiimne walgus-wiina
Ja — ei tulnud sina!

Aias istusin ma pärna warjul
Hinge ihkel sinu järel', armas.
Waikind ammu linnud puude-harjul,
Närtsind ammu wiimne roosi-parmas —
Kadun'd wiimne lootus-wiina:
Ei küll tule sina!

Jumal... aiawäraw!...

Mööda puiesteed tuleb minu tädi oma tütrega.

Jällegi tädi! Kibe wiha ajub mu põue. Kui need wiimaks kauemaks ajaks siia jääwad! Kui tema sel ajal tuleb!...

„Noh, Klaarake, kas Dr. Meister teie pool juba ära on käinud?" küsib tädi warsti.

Wõi see on neil südame pääl!

„Ei ole," wastan ma trotslikult.

Täditütar ütleb pilkawnaerulisel häälel: „Waata, Klaarake, ette, Dr. Meister on kardetaw mees! Tema on ju tosinate kaupa neidude südameid purustanud!"

„Õige tõesti wõi? Kas sinu oma, Annikene, ka nende hulka tuleb lugeda?" sõnan ma õieti terawalt wastu ja teen niisuguse hoolimata näo, mis mulle seltskonnas tihti eemaletõrjumise abinõuuks on olnud.

Tädi on minu torkawa pilke päraft kaunisti pahane, aga ei näita seda awalikult wälja.

Kui nad ometi ära läheks! Tema wõib ju iga silmapilk tulla! Kui määratud pidiwad küll weretunnistajate kannatused olema, kui juba säärane piin, nagu ma tädi ja täditütre tüütamisel tunnen, inimese kannatuste hulka ei loetagi!

Wiimaks ometi — umbes kella kuue aegu — jõudis see õnnelik silmapilk kätte, kus neid jalgwäraw meie aiast lahutas.

Ma olen ükſinda, ükſinda palawikutaolises ärituses. Tarretanult seisab mu waade aiawärawa pääl.

Ümberringi walitseb uimastaw waikus. Puulehedgi seisawad liikumatalt. Kui nõiduslises unes waibub aeg mu silmade ees, ainult siit ja säält roosipõõsalt langeb aegajalt üksik leheke ... Täieline hauawaikus ...

Nutt seisab mul juba kurgus.

Kannata, süda, kannata! „Nädala sees," ütles ju tema. Ja praegu on alles kestnädal ...

Kaob wiimne walgus-wina,
Ka — ei tulnud sina!

Enne magamaheitmist wiibin ma põlwili olles kaua aega palwes. Wäljas sadab wihma. Tasa pladisewad weepiisad wastu akent.

Wihma waikne pladisemine suigutab mind wiimaks magama. Ma näen und helesinisest taewast, päikesest ja õitseilust.

Wihma sadab ka terwe järgmise päewa. Ma seisan akna juures ja waatan wälja aeda, kus teeradadel mudased ojakesed woolawad. Lillepeenratel on wihm palju paha teinud; nelgid on ta kogunisti ära sasinud ja maha murdnud.

Taewast katawad üleni tinakarwalised pilwekogud. Dr. Meisteri tuleku pääle ei looda ma enam sugugi.

Wihma woolab terwe päewa, terwe järgmise öö. Ka reede hommikul sadab tublisti.

Surmatarretus walitseb mu südames.

Ma ei ootagi teda enam ...

Metslik kärsitus ärkab äkitselt minus elule. Ma kisuks need taewast matwad pilweräbalad maha ja tallaks nad jalgadega porisse.

Pisarad woolawad mul üle palgete.

Õhtu on käes ... Kuna see päike siis paistma hakkab?

Äkitselt wilksatab nõrk päikesekiir läbi akna tuppa. Paksust pilwerüüdest hoolimata ei jätnud lahkuw päike mulle terwitust saatmata!

Jällenägemiseni, ja truu päikene! —

Kui ma laupäewa hommikul ärkan, hülgab päike täies toreduses. Aed taheneb silmanähtawalt.

Ma sean lehtmajas purustatud ja murtud oksad korda, kinnitan peenratel sasitud lilled kepikeste külge. Ja nüüd istun ma tuttawa wahikoha pääl, kramplikult kokku pigistatud kätega, rõhutud südamega.

(K. A. Hindrey joonistus.)

„Kõrtsimees, õlu on lahja, kork oli wist sant".
Kõrtsimees: „Oot, ma otsin kohe uue korgi".

Ma ei mõtle millegi üle järele. Ma olen halatsemisewääriline saatuse ohwer ... Kui lugu wana wiisi edasi kestab, lähen ma kahtlemata hulluks.

Mispärast ei tule tema?

On ta mind unustanud? Wõi ei tahagi ta tulla?

Tormine ohke tungib üle mu huulte. Hõõgaw kaastundmus minu enese ja minu rumala, äkilise kirge wastu wõtab mu hinges maad.

Päike, ma nimetasin sind eila truuks, aga sellega tegin ma suure eksituse! Sul pole tundmusi, sest sa wajud ikka enam ja enam loode poole. Sääl meelitab sind purpur-woodi unerahule. Sa ninud, tumedakarwalised loorid matawad sind eueste taha — ja warjud kustutawad kõige selle, mis ilus, hiilgaw ja wärwirikas minu aias — minu elus oli.

Mis õigusel tohtisin ma selle mehe tulekut oodata? Kuidas wõis kaunis wana ja waene Klaara niisugust õnne loota? Kui tema tuleb, toob ta ju ainа õnne kaasa. Kui ta tuleb, siis lähewad ju minu noorepõlwe kuldsed ootused ja lootused täide.

Ta ei tule. Õhtu on käes.

Rusuks langenud lootus lasub jääkorrana mu südame ümber.

Metsik, maruhoo-taoline uuutsuunine wapustab mind — sääl kostab aiawärawa kräägsumine, mis minust kui elektrisäde läbi lendab; südame tuksumist seisma panna ähwardab.

Ometi tuli ta! Kärmesti sammub ta puiesteed mööda minu poole, huultel lõbus naeratus, silmades röömus läige.

Ta hoiab mind kaua käest kinni. „Palun Teid, neiu Klaara, mind wäga wabandada, et ma waremini ei tulnud; ma pidin nädala sees etteäranägemata reisil käima."

„Ja mina arwasin, et Teie ei tahtnudgi tulla," ütlen mina.

„Et mina ei tahtnudgi tulla! Ah, neiu Klaara, ma ei oleks ka teise ilma otsast tulemata jäänud . . ."

Ta tuli weel mõnelgi korral läbi kräägsuwa aiawärawa meie poole.

Ja ühel kenal päewal astusime meie ühtlasi läbi aiawärawa wälja, et üheskoos elureisi edasi jätkata.

Meie ajalugu.

Kontsertisid on tänawu meie ülikoolilinnas õige rohkel arwul — üks käib teise järele. Möödalainud päewadel oli neid kolm teistest iseäralisemaid. 2. okt. andis 16-aastane neiu Paula **Szalit** kontserdi, milles ta end, oma nooruset hoolimata, täie kunstnikuna näitas. — 4. okt. laulis ammu kuulus „põhjamaa ööpik" **Alma Fohström** ja näitas, et ta imeilus hääl nüüd niisama kuuljaid waimustada suudab, kui ligi 20 aasta eest esimest korda Tartus laulmisel, mil ta **Eesti** keeli laulmisega nii palju tähele panemist äratas. Ta wend **Osšian** oskas ka sarnast kiitust oma wiiulimänguga teenida. — 5. okt. andis neiu **Salme Hermann** oma esimese klaweri-kontserdi, mis noore kunstniku tulewiku kohta häid lootusi äratas. Kuuljate kiitus oli rohke ja auustust awaldati toreda lillekimbu annetamisega. — Mis neiu Hermann meie rahwale iseärauis armsaks teeb, on see, et ta tuttawa Eesti tegelase, kirjaniku ja muusikamehe Dr. K. A. Hermanni tütar on. Oma isalt on noor kunstnik oma muusikalise ande pärinud, kui ka esimest õpetuse saanud, kuna hiljem mitmel pool edasi õppis, nimelt kuulsa klaweri-mängija Sofia **Menteri** ja lugupeetud muusikaõpetaja **Teresa Careno** juhatusel.

Sunduslikud määrused, mille järele wilja mitte mööduga, waid ainult kaaluga tohib müüa, pandakse 1. jaanuarist 1904 ka Eestimaa kubermangu ja Saaremaa kohta maksma.

Haigemajade maksu kohta on walitsew senat seletanud, et selle eest otsekohe need kogukonnad wastutama ja seda tasuma peawad, kelle liikmed haigemajas rawiseda on. Kui haigetel sugulasi on, kellel kohus ja jõudu on tema eest hoolitseda, siis wõib aga wald makstud kulusid nendelt tagasi nõuda.

Peterburist. Kroonukoolidekooliõpetajate palga kõrgendamine hakkas oktobri-kuuga maksma.

Postiwalitsus laseb tul. aastaks 463 milj. postmarki, 5 milj. tempeldatud ümbrikku ja 68 milj. postkarti ning kinnipandawat kirja walmistada.

Tulewast aastast pääle **kitsendatakse** häätegewate seltside õigusi õnneloosides (loteriialegri, n. n. höbe-loteri jne.) toimepanemises ja antakse ainult neile seltsidele loteriide asutamiseks õigus, ja nimelt üks kord aastas, kellele tõesti ainelist toetust tarwis läheb.

Moskwa maakonna-semstwo palub, et naesterahwastele, kellel maakonnas liikumata waranduse on, õigus antaks walimise-koosolekuteste osa wõtta, ja et neid ühtlasi **wolinikuks** wõiks walida.

Moskwa ülikooli on sel aastal 1,400 üliõplast wastu wõetud; üleüldine üliõplaste arw on sääl nüüd 4800, 400 enam kui minewal aastal.

Waguniakendest sõidu ajaligasugu asjade wälja wiskamine, kui ka teise rongi pihta pildumine mööda-sõidul, loetakse edaspidi kaelakohtulikuks süüteoks, mille eest nuhtlusseaduse järele wastutusele wõetakse. Sellekohased hoiatused seatakse raudtee-jaamadesse ja sõiduwagunitesse üles.

Kas tohib arst ilma haige enese ehk tema wanemate loata haige juures lõikamist ette wõtta? Senat on selle kohta seletuse andnud, et arstidel sellekohast luba mitte waja ei ole.

Eesti soost üliõplaste arw, kes päälinna kõrgemates õpetustustes õpiwad, olla umbes 60, kellest umbes 30 seltsiks kokku on astunud.

Orellis ja mitmel pool mujal sisemises riigis on nii palju lund sadanud, et igal pool juba saanidega sõidetakse. Puud on alles lehtes.

Bakus on jällegi 2. okt. tuli 15 puurimistorni ära häwitanud. Tules sai 3 inimest surma ja 2 raskemaid tulehaawu.

Wladiwostoki linn seatawat uue Idamaa walitseja päälinnaks.

Suur wäeparaade peeti neil päiwil maawalitseja juuresolemisel sääl ära. Paraadest osawõtjaid oli umbes 70,000 meest. Wene wäge seiswat sääl pool üleüldse 100,000 meest.

Jaapani lehtedes walitseb waenulik olek Wenemaa wastu. Et kolmas tähtaeg mööda on, kus Wenemaa sõjawäge Mandshuriast ära lubas kutsuda, mis aga tegemata jäänud, siis laidawad Jaapani lehed Wenemaa tegewust wäga käredalt.

Helsingist. Soome ülikoolisse on nuteks dotsentideks nimetatud: Dr. Zacharias Castrén tegelise mõttetarkuse (filosofia) õpetooli pääle ja Dr. Wäino Wallin põhjamaade ajaloo õpetoolile. Mõlemad on tuttawad Soome awalise elu tegelased. Dr. Castrén on nooresoseltside ühenduse (lepingu) esimees, ta on ka ülikooli wahekursustel ettelugemisi pidanud. (1902. a. „Linda" nr. 47 ilmus ta pilt ja eluloo kirjeldus.) Dr. Wallin on kirjanduslise ajalehe „Kyläkirjaston Kuwalehti B" toimetaja ja nüüd ka Soome karskuseseltside kesk-toimekonna „Karskuse Sõbrad" esimees. Mõlemad on ka rohkesti kirjatöösid teinud.

Soomemaa keskkoolide arwustikust 1902. a. kohta on näha, et sääl sel kooli-aastal 24 kroonu-lüseod (gümnasiumi) töötasiwad, neudest 16 Soome ja 8 Rootsi keeles. Era-koolide arw oli weel suurem; neid oli 36 — 21 Soome, 15 Rootsi keelsed. Pääle kahe on need kõik ühiskoolid (mõlemale sugule). Nendes õppisiwad kokku 2412 poiss- ja 2642 tütarlast (nii siis wiimseid enam). Pääle neude oliwad tegewuses 5 kroonualgkooli, 12 kõrgemat tütarlaste-kooli, 65 era tütarlaste- ja muid ettewalmistamise-kooli sid. Kõigis neis koolides oli kokku 18,003 last õppimas, kellest 10,424 Soome, 7324 Rootsi ja 225 mõnda muud keelt oma emakeeleks tunnistasiwad.

Teised lehed.

„Postimehes" kirjutab stabikapten hra Pitka (Ansomardi) liisualustele kohase manitsuse sõna, et nad kroonuteenistust mitte liig raskets ei peaks ega lapsikus kartuses teenistuse raskuse eest sellest mitte kehawigastamiste ja muude konksudega ei katsuks kõrwale põigelda, nagu seda kahjuks mitmel pool Eesti soldatid tegewat ja seega oma rahwa auu määriwat. Olla ka küll neid kohti, kus Eesti soldat auu sees seista, aga taebtused peaks wiimseni kaduma, sest et nad wale ja eksiarwamiste pääle põhjeneda. Kaebatawat kõige rohkem teenistuse raskuse, halwa toidu, ülemate karmuse ja wõõraste olude üle. Hra Pitka, kes ise lihtsoldatist ohwitseriks teeninud, näitab päewaselgelt, et kõik need kaebtused täitsa põhjata on. Teenistuse raskus ei ole sugugi nii suur, kui hariliku igapäewase töö raskus, toit olla praegu üsna hää, kord wali, aga mitte üleliiga. Kes selle walju korraga harineb, sellel on ka edaspidises elus sellest aina kasu. Ülemate karmus ei olla Wene wäes sugugi liig ja igale soldatile on seaduse läbi wõimalikuks tehtud, liia karmuse wastu kaebada. Wõõrad olud ja keelepuudus teha raskusi, aga need kaduda nüüd seda wõrd ikka enam, kui meie koolides ikka rohkem Wene keelt õpitakse, ja wõõrastes oludes ennast iseseiswaks ja tubliks harjutada tulla inimese iseloomule aina kasuks. Wäga kohane sõna liisualustele, arwame ka meie.

Rahwakooliõpetajate palgakõsimus on ajalehtedes meeled liikuma pannud ja „Postimees" awaldab mitu uut kirja selles asjas, millest kõik enamasti selle poolt on, et kooliõpetajal põllupidamine kohane oleks. Iseäranis käpuga katsutawaks selgeks teeb seda kooliõpetaja —d— oma põllupidamise arwega.

Uue woolu üle rehkenduse-õpetuses kirjutab „Postimehes" „collaborator", kus iseäranis Goldenbergi rehkenduseraamatuid selles kiidetakse, et nende ülesanded hästi korraldatud, tõsiste elunõuetega kokkukäidawad ja liia kerguse ja raskuse eest hoidwad olewat, mis siiüdi laialt tarwitatud raamatutele antakse, mida Jewtuschewski ja Malinin wälja andnud.

Hra K. M. astus „Postimehes" natuke laitwalt nende eeskirjade kohta wälja, mida Ansomardi meie lehe wiimases otsas asjade ilustamiseks awaldab. Hra K. M. näeb juba ennast waimus tüütawateşt mõttesalmidest ümberpiiratud olema, mis temale enam kusagil hingerahu ei anna. Ta loodab käsitööle enam kasu Eesti laadilisest maitsest, kui Eesti keelseteşt päälkirjadest.

Ilma Eesti laadilise maitse tähtsust salgamata astuwad naesterahwad nendele liialdustele „Postimehes" wastu. See on ometigi kindel, et mitmesugused käsitööd sõlmidega ja sõnadega kaunistatakse. Siiamaale leidsime siiski Eesti majadest asjade päält Saksa keelsed päälkirjad, mis ka kõige suurema Eesti laadi ära häwitawad. Sääl on siis ainult tänuwäärt, kui keegi sündsaid Eesti sõnu ilustamiseks walib, nagu hra Ansomardi seda tegi.

„Sakala" kirjutab hra A. Peet pika juhtkirja omast protsessist hra v. Strykiga. „Sakala" oli teatanud, et hra v. Stryk omas saeweskis kahe-

fuguſt möötu palkide weo ja laudade müümiſe juures tarwitab ja ſelleläbi rahwaſt üle lööb. Von Stryk kaebas ſelle pääle ja toimetaja Peet möisteti Riia ringkonnakohtus aresti alla. Nüüd olla hra A. Peet ſelle protſessi jenati kaudu kohtupaiatis wõitnud. Palat ei ole mitte leidnud, et Peet ſelle jõnumi awaldamiſega midagi harimatat ehk tooreſt oleks teinud, waid ta olla wäga õigesti toimetanud, et ta ſelle asja awaldanud.

See on nüüd õige rõõmuſtaw, et hra Peet protſessi wõittis, aga jee näitab meil tiig olewat, et ta ſeda wäikeſt lugu juureks politikajündmuſeks ülesje kohutab ja ſelle juhtumiſe najal kõigi Eesti lehtede pääle tormi jooſseb, ennaſt ainlaks õigeks rahwakaſude kaitsjaks teheb. „Linda" wähemaſti ei ole Peeti aresti üle jugugi hõiſanud ja teatab tema wõitu oma lugejatele häämeelega, lükkab aga kõik muud, mis ſelle asja kohta luaſtatud on, omalt ſeiſukohalt tagaſi.

„Teataja" tõneleb *meie kunſtnikkude* ſt. On üsna õige, et „Teataja" liig õhima eeſt ja kunſtnikkude junaldamiſe eeſt hoiatab. Meie teada ei ole meil aga ei üht ega teiſt olnud. Meie olla ennaſt „Teataja" arwamiſel hilja aja eeſt weel teaduſe- ja kunſti-rahwaks arwanud, kuna teadus ſel ajal weel eſimeſt jammuſidgi polnud astunud ja kunſt ennaſt „wiletſas külakoori laulus" awaldanud Oleks huwitaw teada, kus niiſuguſt arwamiſt on awaldatud, et Eesti rahwas iſeäralit teaduſe- ja kunſti-rahwas olla.

„Teataja" ſoowib, et põllumeeste-ſeltſid oma wahel ſäärast aastaraamatut hakkaſiwad wäljaandma, nagu ſeda karskuſeſeltſid juba teewad. Õige kena mõte.

Aja-kiired.

Aegade woolusse uppus ju palju me' paremaid mehi,
Mehi, kes aruga wõiks sambana seista me eest.

*

Rusikaõigus ei ole weel kohalt kodumaalt kadun'd.
Pidude puhul ta wõlm wäledast' wallitseb weel.

*

Umbuses ujuwad uniselt, uimaselt uduseд mõtted,
Kuni kord tumedat ööd peletab päikese pilk.

Willi Andi.

Seda ja teist.

Koolilastele ja koolmeistritele. Koolilastel on tihti mooduts üksteiſe täeſt tarwituſeks pliiatſit wõtta, kuid ſelle juures ei aimatagi, et niiwiiſi ka palju külgehakkawaid haiguſi ühe inimeſe küljeſt teiſele wõiwad hakata Haiged lapſed wõtawad, juhtumiſe kombel, pliiatſi juhu, aga inus jäle ſees on nendel haiguſe-piſikeluad, kes tergesti pliiatſi külge hakkawad, ning kui ſiis terwe laps ſelle pliiatſi oma kätte wõtab ja ka oma juhu pistab, ſiis hakkabgi haigus idanema. Kooliõpetajatel tuleks hästi hoolt kanda, et ſeda ei ſünniks, ja igal koolilapſel tuleks oma pliiats muretſeda.

J. T.

Telegrammid.

(„Postimehe" järele.)

Wenemaa ja Jaapan.

Singaporis, 30. ſeptembril. — Inglise admiralid pidaſiwad ſiin nõun, mida wastuſeks loetakſe Wene wäeüllemate nõnupidamiſe pääle Port-Arturis.

Pariſis, 1. oktobril. Kokkupõrkamiſt Jaapani ja Wenemaa wahel ei näi tulewat. Jutud, mis ſelleſt wäljamaal liiguwad, on tühjed.

Londonis, 1. oktobril. — Jaapani ajakirjandus on sõjakõlmuſes kahte erakonda jagunenud. Mõjukamal pool oldakſe sõja wastu. Teine pool nõuab aga, et Wenemaale otſekohe sõda kuulutataks, kui Wene wäge Mandſhuriaſt ära ei kutſuta. Wene wägi jääb aga Mandſhuriaſse edaſi.

Berlin s, 3 oktobril. — Jaapanis walmistatakſe sõja wastu kiiresti. Jaapani ohwitſerid on wäljamaalt tagaſi kutſutud. — Sõjatuhin on Jaapanis ſellepäraſt nii juureks läinud, et sõjaminister ja wäliniiste asjade minister sõja poolt on tõnelema hakanud.

Tokios, 4. oktobril. — Port-Arturis olewad Jaapani tõstjed on lahti lastud. Saksamaalt on Jaapanile palju juurtükkiſid ſaadetud.

Londonis, 4. oktobril Petſhili aſekuningas on Tokioſt 50 juurtükki ja 10 tuhat püſſi tellinud. Hiinlaſed walmistawad agaraſti sõja wastu.

Wladiwostokis, 5. oktobril. — Arwatakſe, et sõda Jaapani ja Wenemaa wahel ei tule.

Prantſuſe kooli- ja kirikn-poliitika.

Pariſis, 28. ſeptembril. — Radikaallaſed ja radikaal-ſotſialiſtid, kes walitſuſel pääerakonnaks on, pidaſiwad Marſeilles kongreſſi. Otſuſeks tehti nõuda, et kõik koolid riigi kätte wõetaks; niiſamati ka, et riik kirikuſt lahutataks.

Pääminister Combes pidas Clermondis kõne, kus ta walitſuſe sõpru ühte jäädа palus. Ta ütles, et ka ſotſialiſtlaſed walitſuſe-enamuſe hulka edaſi peawad jääma Eelarwe peab ſaadikutekogu juba wanal aastal wastu wõtma, ſiis peab ta kaheaastaſe wäeteenistuſe-aja ja koolikõimuſt haruta ma. Walitſus tahab kiriklaſteſõbraliſe kooliſeaduſe kaotada. Kõige wiimaſeks harutada jääb riigi ja kiriku lahutamiſe küſimus.

Paawsti riigiſekretär.

Roomas, 6. oktobril. — Paawſt on Merry del Wal'i Watikani riigiſekretäriks nimetanud. Tema on endiſe riigiſekretäri, Prantſuſe sõbraliſe Rampolla, aunstaja. Austria luges ta enne omaks wastaſeks.

Makedonia küſimus.

Konſtantinopolis, 4 oktobril. — Wene ja Austria ſaadikud ſaiwad Makedonia paranduste kohta uued plaanid. Neis on iſeäranis ſee ſelgesti ära määratud, kuidas riigid paranduste maksmapanemiſe järel peawad walwama. Saadikud annawad plaanid ſultanile warsti ära.

Дозволено цензурою. Юрьевъ, 8 октября 1903 г. — „Postimehe" — J. Tõnisſon'i — trükikoja kirjad.

Toimetaja eeſt wastutawad: H. Prants ja A. Jürgenſtein. Wäljaandmiſe eeſt wastutab: A. Jürgenſtein.

A. Läte:

Rändaja ja tähed,

partitur. . . . . 75 kop.
sopran soolo . 20 „
bariton soolo . . 20 „
koori hääled à . 8 „
keelpillide hääled ärakirjas à 25 „

Koju igatsus,

segakoorile . . . 15 kop.

Prii on jälle meie rahwas,

segakoor . . . . . 8 kop.
meestekoor. . . . 8 „
lastekoor . . . . . 5 „

Segakoori laulud . 40 kop.

Sõja laulud . . . . 15 kop.

on saada

„Postimehe“ raamatukaupluses.

Lastekirjanduse sõpradele.

*Minewa aastased nähtused tõendawad, et „Postimehe“ toimetus sellega, et ta **„Lastelehe jõulunumbri“** era-wäljaandes seltsidele, wallawalitsustele ja kooliõpetajatele ning eraisikutele, kes **waestele lastele ja koolilastele jõulupuud teewad**, — odawaks kirjanduseliseks jõuluandeks saadawale toimetas, — tõsisele tarwitusele wastu tuli. Tellimisi tuli nõnda rohkesti, et tagawara hilisemate tellijate jaoks — ehk lehte küll weel teist korda järele trükiti — kaugeltki ei ulatanud.*

*Et käesolewal aastal nõudmine **„Lastelehe jõulunumbri“** järele wahest jälle niisama suur wõiks olla kui mullu, oleme lehte, et ta endisest täielikum ja nägusam saaks, juba nüüd ette walmistama hakanud. **„Lastelehe jõulunummer“** ilmub endises suuruses (16 lehek.) jõulude kohase sisuga, hulga piltidega, wärwipildi kaantega. Tema hind on üksikult ise ära wiies 5 kop., postiga kodu saates 7 kop. Hinda wõib markides saata. Hulga kaupa 25 eks. pääle — ka raamatukauplustele — 3 kop. Kättesaatmine sünnib kõigile järelmaksuga ja tellija kulul.*

Et tänawu kõiki tellimisi täita ja tellitud eksemplarisid igale poole õigel ajal ära wõiks saata, oleme tellimiste wiimase tähtaja juba nowembri-kuu 1. päewa pääle määranud. Leht saab — sest et meie trükikojal detsembri-kuul wäga palju muud tööd on — juba nowembri-kuu algul trükitud.

Palume siis ettetellimise tähtaega — ehk see küll warane on, lahkesti tähele panna ja tellimisi enne 1. nowembrit üles anda.

Austupaklikult

„Postimehe“ talitus.

Kalewipoeg. Eesti ennemuistne jutt 20 laulus. Kogunud ja kirja pannud **Dr. Fr. R. Kreutzwald.** — Hind iluköites 1.75 kop.

Kalewipoeg. Aus dem Estnischen übertragen von **F. Löwe.** Mit einer Einleitung und mit Anmerkungen herausgegeben von **W. Reiman.**— Hind kergesti köidetult 2 rbl., lähemal ajal ka iluköites saada.

Kalewipoeg. Lugu Eesti muinaskangelasest. Wälja andnud **J. Kunder.** Hind 50 kopikat.

Laste Kalewipoeg.

Kirjutanud **T. Uustalu.** — Hind 30 kop.

Saada

„Postimehe“ raamatukaupluses.

„Postimehe“ raamatukaupluse kulul ilmus ja on üksikult ja hulga wiisi saada:

Muusika algus-õpetus.

Kirjutanud **J. Kappel**, muusikaõpetaja.

Hind 30 kop.

Kelleste omad.

Th. Pantenius'e romaan, tuntud kirjamehe J. Bergmann'i eestist. ilmunud.

„Kelleste omad“ on Panteniuse romaanide seast meile kõige tähtsam, sest tema toob selge aja ja asjakohase pildi selleaegsest Liiwimaa elust ja olust. Selle loo lugemine ei ole siis mitte tühi ajawiide, waid õpetlik ja tulus, meie saame üht üliwäga tähtsat osa oma kodumaa ajaloost tundma. Eestikeelses ümberpanekus on selle eest muretsetud, et lugu igal pool lugeda ja ette lugeda sünnib, algus-keeles on mõni koht perekonnale ja lastele wähe kõlbmata. Sellegi pärast ei ole mingit tähtsat mõtet wälja jäetud. 371 lehek., suures kaustas. Hind 1 rbl., iluköites 1.75 kop.

„Postimehe“ raamatukaupluse kirjastus.

„Postimehe“ trükikoda

Jurjewis, linna raekojas,

teeb

igasuguseid

trükitöösid

liht raamatu-trükist kuni mitmewärwilise kunst-trükini.

Uued tähed ja kaunistused ning masinad ja muretsetakse selleks ohaseid uudiseid ikka juurde.

Trükikoja pääpüüd on alnult puhast ja maitserikast tööd teha.

Iiutööde jaoks kõige uuema sisseseadega kunst-trüki masin „Phönix-press“ Schelter ja Giesecke wabrik. Leipzigist.

Kõik tööd tehtakse lubatud tähtajaks walmis.

Lasteleht

Eesti nooresoo õpetlik ja ilukirjanduseline kuukiri.

III. aastakäik.

I. anne.

Wäljaandja cand. jur. J. Tõnisson.

43 pildiga.

4+96 leheküIge.

Hind 80 kop.

Praegu ilmunud — saada hulga kaupa ja üksikult

„Postimehe“ raamatukaupluses.

1841 1882 1896

Sindi kalewi wabriku selts

anne:

Wöhrmann ja poeg

Sintis, Pärnu ligidal.

Tööhinnad

talu kangaste pealt

Uhtumine mustaks wärwimine ja pressimine ühtekokku 14 kop. arsina pealt

Uhtumine ja pressimine ühtekokku 7 kop. arsina pealt

Scheerimine üksi 2 kop. arsina pealt

Üksnes need kangad on seal tehtud, milledel tinaplomp „riigikulli“ ja pealkirjaga „Sindi kalewiwabrik“ küljes on.

Wastuwõtmise kohad peale wabriku om Pärnus ülejõel, kaupmehe J. Sunnini poodis, ja Toris kaupmehe A. Tofferi poodis.

Toimetusele saadetud raamatud.

Ohked okasteel. G. Kajak. Narwas. Trükitud Th. M. Franzdorf'i raamatukaupluse kuluga 1903. 60 leheküIge. Hind 20 kop.

Tänasel numbril on Riia „Prowodniku“ seltsi kuulutuse-leht kaasas.

Печатать разрѣшено полиціею. — Юрьевъ, 9 октября 1903 г. — Trükitud „Postimehe“ trükikojas, Jurjewis.